

**Болаларда аутизм ташхисини аниқловчи модификацияланган скрининг
тести.**

**(қўшимча бочқичма-босқич интервью билан қайта кўриб чиқилган)
Modified Checklist for Autism in Toddlers, Revised, with Follow-
Up(M-CHAT-R/F)™**

**Diana L. Robins, Ph.D.
wzsDeborah Fein, Ph.D.
Marianne Barton, Ph.D.**

Миннатдорчилик: Испаниядаги М-CHAT тадқиқот гуруҳига ушбу ҳужжатда ишлатилган диаграмма оқим
форматини ишлаб чиққанликлари учун миннатдорчилик билдирамыз)

Шу ерда батафсил қуришнингиз мумкин:
www.mchatscreen.com

Диана Робинс билан боғланиш:
mchatscreen2009@gmail.com

М-CHAT-R / F™ дан фойдаланишга рухсат:

Қўшимча босқичма-босқич интервью (М-CHAT-R/F; Robins, Fein,& Barton, 2009) билан қайта кўриб чиқилган, болаларда аутизм ташхисини аниқловчи модификацияланган аутистик спектр бузилиш (АСБ) ҳавфини аниқловчи икки босқичли ота-оналар скрининг ҳисоботи.

Фойдаланиш бўйича кўрсатмалар:

М-CHAT-R болалар профилактик текширувининг бир қисми сифатида ишлатилиши, ҳамда бошқа мутахассислар томонидан аутистик спектр бузилиш (АСБ) ҳавфини баҳолаш учун фойдаланилиши мумкун.

М-CHAT-R нинг асосий ғояси – унинг ўта сезувчанлигидир, бу эса имкон қадар кўпроқ АСБ ҳолатларини аниқлашни англатади. Кўп ҳолларда нотўғри-ижобий натижалар учрайди, шунинг учун, текширувдан ўтган, ҳавф остидаги болаларнинг ҳаммасида ҳам Аутистик Спектр Бузилиши (АСБ) аниқланмаслик эҳтимоли бор. Ушбу муаммони ҳал қилиш учун, биз қўшимча босқичма – босқич интервью (М-CHAT-R/F) ишлаб чиқдик. Тест фойдаланувчилари қўшимча равишда босқичма – босқич интервью олиб борилганда ҳам М-CHAT-R –ижобий натижа берган болаларнинг катта қисмида Аутистик Спектр Бузилиши (АСБ) аниқланмаслик мумкинлигини билишлари керак, аммо бу болаларда бошқа ривожланиш нуқсонлари ёки орқада қолиш ҳавфи юқори ҳисобланади, шунинг учун тестда ижобий натижа олган ҳар бир бола инобатга олиниши керак.

Ҳисоблаш алгоритми: 2.5 ва 12 саволлардан ташқари, барча саволларга «Йўқ» деган жавобни бериш, АСБ ҳавфини англатади; 2,5 ва 12 саволларга «Ҳа» деган жавобни бериш АСБ ҳавфини англатади. Кейинги алгоритм М-CHAT-Rнинг психометрик хусусиятларини максимал даражада оширади:

- **Ҳавфнинг пастлиги:** баллар миқдори: 0-2 балл, агар бола 24 ойдан кичик бўлса, уни 2 ёшида қайта синовдан ўтказинг. Синов натижаси АСБ ҳавфи аниқламаса, қўшимча ҳаракатлар талаб қилинмайди.
- **Ўрта ҳавф:** баллар миқдори: 3-7 балл; АСБ ҳавфни кўрсатадиган жавоблар ҳақида кўпроқ маълумот олиш учун қўшимча босқичма – босқич интервьюдан фойдаланинг (М-CHAT-R/F иккинчи босқичи). Агар М-CHAT-R/F баллари сони 2 ва ундан кўп бўлса, у ҳолда тест натижаси ижобий бўлади.

Тавсиялар: Ташхис қўйиш ва эрта аралашув заруриятини баҳолаш учун мурожат қилиш. Агар босқичма – босқич интервьюнинг қўшимча босқичи учун тўпланган балл 0-1 бўлса, унда тест натижаси салбий бўлади. Кузатув АСБ ҳавфини аниқламаса, қўшимча ҳаракатлар талаб қилинмайди. Бола келажақдаги профилактик текширувларда қайта текширилиши зарур.

- **Юқори ҳавф:** баллар миқдори: 8-20 балл; қўшимча босқичма – босқич интервьюни ўтказмасдан, эрта аралашув заруриятини баҳолаш учун дарҳол мурожат қилиш керак.

M-CHAT-R™

Боланинг ФИШ _____
Тўғилган санаси _____

Тўлдирилган сана _____
Қариндошлик даражаси _____

Илтимос, фарзандингиз ҳақидаги саволларга жавоб беринг. Жавоб бераётганда, фарзандингиз одатда ўзини қандай тутишини ҳисобга олинг. Агар сиз боланинг ҳатти-ҳаракатини бир неча бор пайқаган бўлсангиз, лекин одатда у ўзини бундай тутмаса, илтимос «йўқ» деб жавоб беринг. Илтимос, ҳар бир савол учун «ҳа» ёки «йўқ» жавобларидан бирини доира ичига олинг. Раҳмат.

1. Агар сиз хонанинг нариги томонидаги нарсаси кўрсатсангиз, фарзандингиз унга қарайдими ? (Мисол: Агар сиз ўйинчоқ ёки хайвонни кўрсатсангиз, бола ўйинчоқ ёки хайвонга қарайдими?)	Ҳа Йўқ
2. Фарзандингиз қар бўлиши мумкин деб ҳеч ўйлаганмисиз?	Ҳа Йўқ
3. Фарзандингиз ҳаёлий ёки сюжетли-ролли ўйинларни ўйнайдими ? (Мисол: бўш пиёладан сув ичаётгандек ўзини тутати, гўё ўзини телефонда гаплашаётгандек тутати, кўғирчоғини ёки юмшоқ ўйинчоғини овқатлантираётгандек ўзини тутати.)	Ҳа Йўқ
4. Фарзандингиз нарсалар устига чиқишни ёқтирадими? (Мисол: мебель, болалар майдончасидаги иншоатларга, зинапояларга.)	Ҳа Йўқ
5. Фарзандингиз кўзлари олдида ғайриоддий бармоқ ҳаракатларини қиладими ? Мисол (фарзандингиз кўзи олдида бармоқларини ҳаракатлантирадими?)	Да Нет
6. Фарзандингиз бирор нарсаси сўраш ёки ёрдам олиш учун бармоғи билан кўрсатадими? (Мисол: ўзи ололмайдиган ширинлик ёки ўйинчоқни бармоғи билан кўрсатади)	Да Нет
7. Фарзандингиз сизнинг эътиборингизни жалб қилиш учун, қизиқарли нарсаси бармоғи билан кўрсатадими? (Мисол: осмондаги самолёт ёки йўлдаги катта юк машинасига бармоғи билан ишора қилиш)	Ҳа Йўқ
8. Фарзандингиз бошқа болалар билан қизиқади? (Мисол: фарзандингиз бошқа болаларни кузатади, уларга қараб кулади, улар томон юради?)	Ҳа Йўқ
9. Фарзандингиз сизга ёрдам сўраб эмас, балки баҳам кўриш учун сизга нарсаларни олиб келади ёки ёнингизда ушлаб турадими? (Мисол: Сизга гул, юмшоқ ўйинчоқ ёки ўйинчоқли юк машинасини кўрсатади)	Ҳа Йўқ
10. Исмини айтиб чақирганингизда фарзандингиз жавоб берадими? (Мисол: исмини айтиб чақирганингизда: фарзандингиз сиз томонга қарайдими?, гапирадими, қилаётган ишини тўхтатадими?)	Ҳа Йўқ
11. Фарзандингизга кулганингизда, у ҳам сизга жавобан куладими?	Ҳа Йўқ
12. Фарзандингизни кундалиқ товушлардан кўнгли бузиладими? (Мисол: Фарзандингиз ҳар хил товушлардан масалан, чанггютгичнинг шовқини ёки баланд мусиқа товушини ёқтирмай қичкиради ва йиғлайди?)	Ҳа Йўқ
13. Фарзандингиз юришни биладими?	Ҳа Йўқ
14. Фарзандингиз сиз у билан мулоқот қилганингизда, кийинтирганингизда ёки у билан ўйнаганингизда кўзингизга қарайдими	Ҳа Йўқ
15. Сиз қилаётган ҳаракатларни тақлид қилишга уринадими? (Мисол: кўли билан хайрлашади, чапак чалади, сизга жавобан кулгани товушлар чиқаради).	Ҳа Йўқ
16. Агар сиз бирор нарсаси қараб учун ўтирилсангиз, боланинг сиз қараган нарсани кўриш учун атрофга қарайдими?	Ҳа Йўқ
17. Фарзандингиз сизни нигоҳингизни ўзига қаратишга ҳаракат қиладими? (Мисол: фарзандингиз сизга уни мақташингиз учун сизга қарайди, «қара» ёки «менга қара» дейди)	Ҳа Йўқ
18. Фарзандингиз бирор нарсаси қилишни буюрсангиз сизни тушунадими? (Мисол: фарзандингиз ишорасиз «китобни стулга қўй» ёки «менга адёлни олиб кел» десангиз сизни тушунадими?)	Ҳа Йўқ
19. Агар ғайриоддий нарсаси юз берса, у ҳолда фарзандингиз сизнинг юзингизга сиз бу ҳақда қандай фикрда эканингизни билиш учун қарайдими? (Мисол: агар у ғалати ёки кулгани овозни эшитса, ёки янги ўйинчоқни кўрса, у сизнинг юзингизга қарайдими?)	Ҳа Йўқ
20. Фарзандингиз жисмоний фаолиятни ёқтирадими? (Мисол: айлантирганингизда ёки тиззанингизда ўйнатганингизда)	Ҳа Йўқ

M-CHAT-R Follow-Up (M-CHAT-R/F)[™]

Фойдаланиш учун кўрсатмалар

М-CHAT-R/F илк болалик даврида (16 ва 30 ой оралиғи) АСБ ҳавфини боҳалаш учун , М-CHAT-R; М-CHAT-R га қўшимча равишда яратилган.

Тест фойдаланувчилари қўшимча равишда босқичма – босқич интервью олиб борилганда ҳам М-CHAT-R –ижобий натижа берган болаларнинг катта қисмида Аутистик Спектр Бузилиши (АСБ) аниқланмаслик мумкинлигини билишлари керак, аммо бу болаларда бошқа ривожланиш нуқсонлари ёки орқада қолиш ҳавфи юқори ҳисобланади, шунинг учун тестда ижобий натижа олган ҳар бир бола инobatга олиниши керак.

Ота-она М-CHAT-R- тестидан ўтгандан сўнг, кўрсатмага мувофиқ балларни ҳисобланг. Агар боланинг натижаси ижобий деб баҳоланса, бола талабга жавоб бермайдиган М-CHAT-R саволларига қўшимча босқичма-босқич интервьюдан фойдаланинг. Фақатгина мос келмайдиган элементлар тўлиқ интервьюга киритилган.

Интервьюнинг ҳар бир саҳифаси битта М-CHAT-R бандига тўғри келади. Саволлар бериб, “МОС КЕЛАДИ”, “МОС КЕЛМАЙДИ” жавобини олмагунча блок схемаларидан ўтишни давом эттинг. Илтимос, эсда тутинг, суҳбат давомида ота-она "эхтимол" деган жавобни бериши мумкин. Ота-она “эхтимол” деб жавоб берганида, ундан "ҲА" ёки "ЙЎҚ" жавобининг қайси бирига яқинроқ эканлигини сўранг ва шу жавобга кўра суҳбатни давом эттинг. "Бошқа" жавоби учун алоҳида мавжуд бўлган жойда суҳбатдош ўз фикридан фойдаланиб, вақти-вақти билан жавоб тўғри келадими ёки йўқлигини аниқлаш керак.

М-CHAT-R/F сўровномасидаги ҳар бир банд баҳоланади. (унда М-CHAT-R билан бир ҳил маълумотлар мавжуд, аммо “Ҳа” “Йўқ” ўрнига “МОС КЕЛАДИ” “МОС КЕЛМАЙДИ” жавоблари қўйилган) Агар бола қўшимча босқичма-босқич интервью беришда ҳар қандай 2 та банд бўйича “МОС КЕЛМАЙДИ” жавобини берса, суҳбат натижалари ижобий деб баҳоланади. Агар бола М-CHAT-R/F натижалари бўйича ижобий баҳоланса, иложи борица тезроқ ташхиз қўйиш ва эрта аралашув заруриятини баҳолаш учун мурожат этиш тавсия этилади. Илтимос, тиббиёт мутахассиси ёки ота-онада АСБ билан боғлиқ хавотир бўлса, М-CHAT ёки М-CHAT-R/F натижаларидан қатъий назар болалар ташхисга юборилиши керак.

M-CHAT-R Follow-Up[™] Баллар жадвали

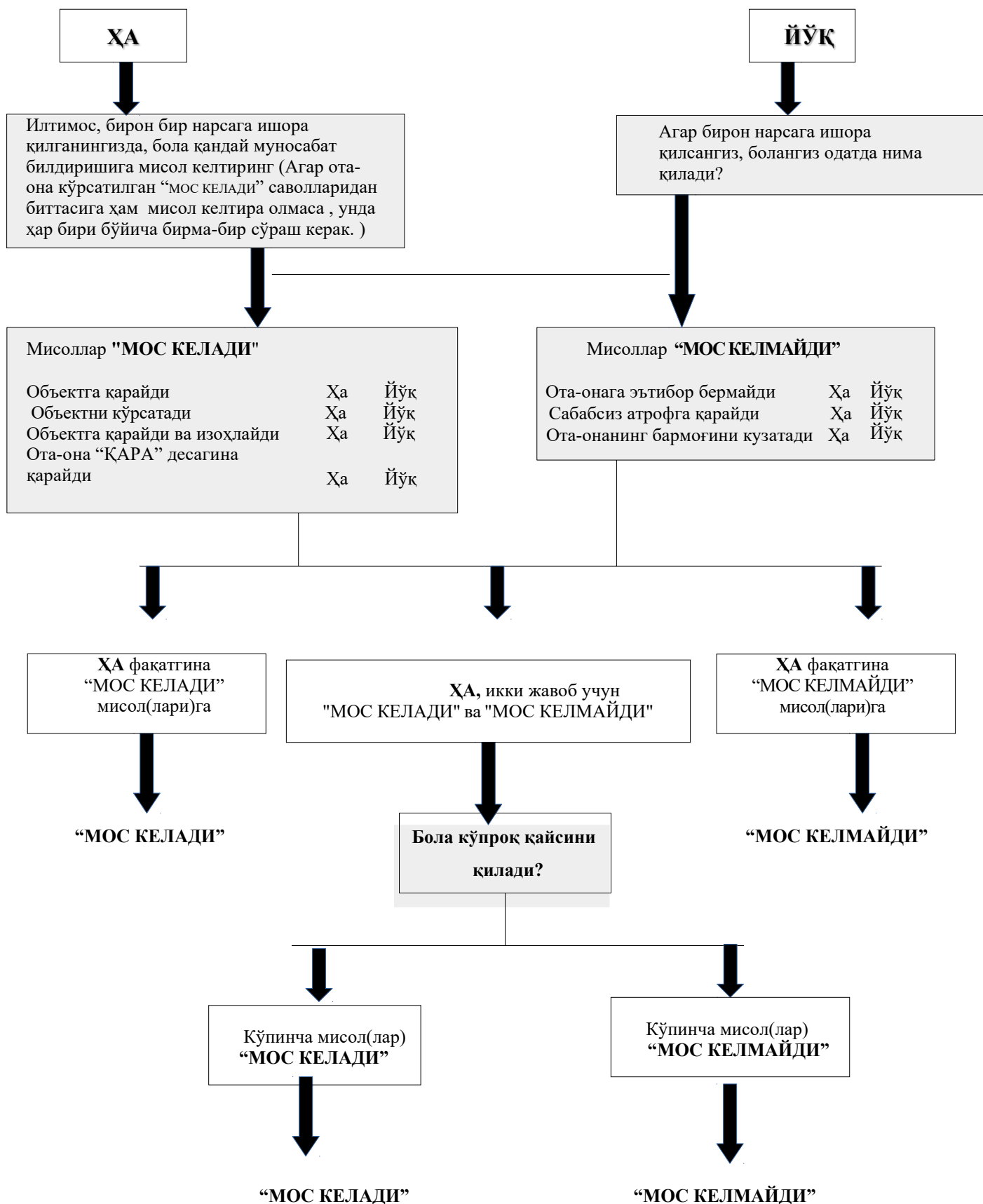
Илтимос, эътибор беринг “Ҳа” ва “Йўқ” жавоблари “МОС КЕЛАДИ” ва “МОС КЕЛМАЙДИ” жавобларига ўзгартирилган

1. Агар сиз хонанинг нариги томонидаги нарсага кўрсатсангиз ,фарзандингиз унга қарайдими ? (Мисол: Агар сиз ўйинчоқ ёки хайвонни кўрсатсангиз, бола ўйинчоқ ёки хайвонга қарайдими?))	“МОС КЕЛАДИ” “МОС КЕЛМАЙДИ”
2. Фарзандингиз қар бўлиши мумкин деб ҳеч ўйлаганмисиз?	“МОС КЕЛАДИ” “МОС КЕЛМАЙДИ”
3. Фарзандингиз ҳаёлий ёки сюжетли-ролли ўйинларни ўйнайдими ? (Мисол:бўш пиёладан сув ичаётгандек,гўё ўзини телефонда гаплашаётгандек, қўғирчоғини ёки юмшоқ ўйинчоғини овқатлантираётгандек ўзини тутди.)	“МОС КЕЛАДИ” “МОС КЕЛМАЙДИ”
4. Фарзандингиз нарсалар устига чиқишни ёқтирадими? (Мисол:мебель, болалар майдончасидаги иншоатларга, зинапояларга.)	“МОС КЕЛАДИ” “МОС КЕЛМАЙДИ”
5. Фарзандингиз кўзлари олдида ғайриоддий бармоқ ҳаракатларини қиладими ? Мисол (фарзандингиз кўзи олдида бармоқларини ҳаракатлантирадими?)	“МОС КЕЛАДИ” “МОС КЕЛМАЙДИ”
6. Фарзандингиз бирон нарса сўраш ёки ёрдам олиш учун бармоғи билан кўрсатадими? (Мисол: ўзи ололмайдиган ширинлик ёки ўйинчоқни бармоғи билан кўрсатади)	“МОС КЕЛАДИ” “МОС КЕЛМАЙДИ”
7. Фарзандингиз сизнинг эътиборингизни жалб қилиш учун, қизиқарли нарсага бармоғи билан кўрсатадими? (Мисол: осмондаги самолёт ёки йўлдаги катта юк машинасига бармоғи билан ишора қилиш)	“МОС КЕЛАДИ” “МОС КЕЛМАЙДИ”
8. Фарзандингиз бошқа болалар билан қизиқадиими? (Мисол: фарзандингиз бошқа болаларни кузатади, уларга қараб кулади, улар томон юради?)	“МОС КЕЛАДИ” “МОС КЕЛМАЙДИ”
9. Фарзандингиз сизга ёрдам сўраб эмас, балки баҳам кўриш учун сизга нарсаларни олиб келадими ёки ёнингизда ушлаб турадими?) (Мисол: Сизга гул, юмшоқ ўйинчоқ ёки ўйинчоқли юк	“МОС КЕЛАДИ” “МОС КЕЛМАЙДИ”

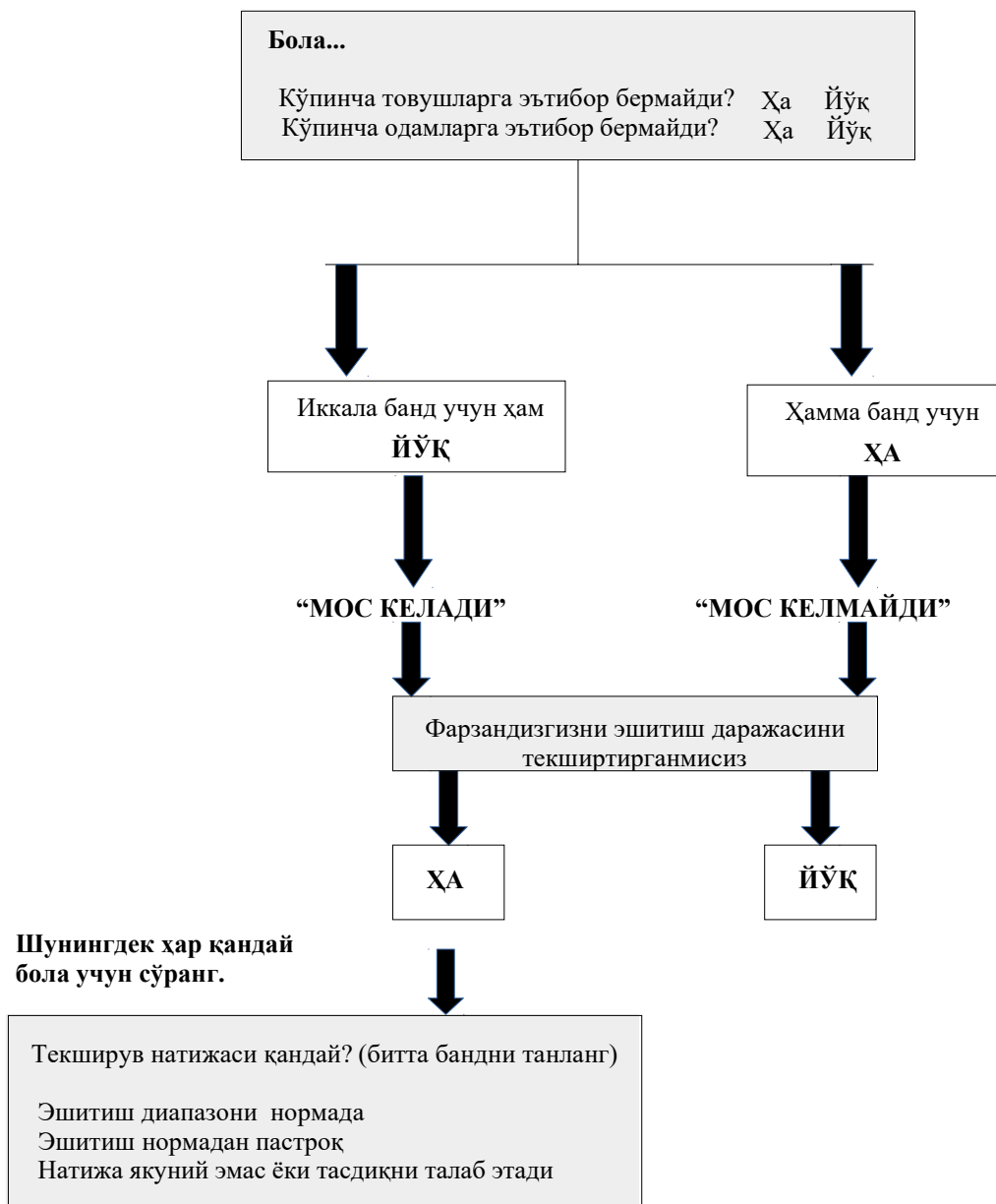
машинасини кўрсатади)	
10. Исмини айтиб чақирганингизда фарзандингиз жавоб берадими? (Мисол: исмини айтиб чақирганингизда: фарзандингиз сиз томонга қарайдими?, гапирадими, қилаётган ишини тўхтатадими?)	“МОС КЕЛАДИ” “МОС КЕЛМАЙДИ”
11 Фарзандингизга кулганингизда, у ҳам сизга жавобан куладими?	“МОС КЕЛАДИ” “МОС КЕЛМАЙДИ”
12. Фарзандингизни кундалик товушлардан кўнгли бузиладими? (Мисол: Фарзандингиз ҳар хил товушлардан масалан, чангютгичнинг шовқини ёки баланд мусиқа товушини ёқтирмай қичқиради ва йиғлайди?)	“МОС КЕЛАДИ” “МОС КЕЛМАЙДИ”
13. Фарзандингиз юришни биладими?	“МОС КЕЛАДИ” “МОС КЕЛМАЙДИ”
14. Фарзандингиз сиз у билан мулоқот қилганингизда, кийинтирганингизда ёки у билан ўйнаганингизда кўзингизга қарайдими	“МОС КЕЛАДИ” “МОС КЕЛМАЙДИ”
15. Сиз қилаётган ҳаракатларни тақлид қилишга уринадими? (Мисол: кўли билан хайрлашади, чапак чалади, сизга жавобан кулгили товушлар чиқаради).	“МОС КЕЛАДИ” “МОС КЕЛМАЙДИ”
16 Агар сиз бирон нарсага қараш учун ўгирилсангиз, болангиз сиз қараган нарсани кўриш учун атрофга қарайдими?	“МОС КЕЛАДИ” “МОС КЕЛМАЙДИ”
17. Фарзандингиз сизни нигоҳингизни ўзига қаратишга ҳаракат қиладими? (Мисол: фарзандингиз уни мақташингиз учун сизга қарайди, «қара» ёки «менга қара» дейди)	“МОС КЕЛАДИ” “МОС КЕЛМАЙДИ”
18. Фарзандингизга бирон бир нарса қилишни буюрсангиз, сизни тушунадими? (Мисол: Агар имо-ишора қилмасдан «китобни стулга қўй» ёки «менга ёпинчикни олиб кел» десангиз фарзандингиз сизни тушунадими?)	“МОС КЕЛАДИ” “МОС КЕЛМАЙДИ”
19. Агар ғайриоддий нарса юз берса, у ҳолда фарзандингиз бу ҳақда қандай фикрда эканингизни билиш учун сизнинг юзингизга қарайдими? (Мисол: агар у ғалати ёки кулгили овозни эшитса, ёки янги ўйинчокни кўрса, у сизнинг юзингизга қарайдими?)	“МОС КЕЛАДИ” “МОС КЕЛМАЙДИ”
20. Фарзандингиз жисмоний фаолиятни ёқтирадими? (Мисол: айлантирганингизда ёки тиззангизда ўйнатганингизда)	“МОС КЕЛАДИ” “МОС КЕЛМАЙДИ”

Баллар миқдори: _____

1. Агар хонананинг нариги томонида турган нарсани кўрсатсангиз ,__унга қарайдими?

2. Фарзандингиз қар бўлиши мумкинлигини ўйлаганингиз ҳақида хабар бердингиз. Сизни шу фикрга нима ундади?

3. Ҳаёлий ёки сюжетли-ролли ўйинларни ўйнайдими ? _____

ҲА

ЙЎҚ

Илтимос, болангиз қандай ҳаёлий ўйинлар ўйнашига мисол келтиринг (Агар ота-она кўрсатилган “МОС КЕЛАДИ” саволларидан биттасига ҳам мисол келтира олмаса, унда ҳар бири бўйича бирма-бир сўраш керак.)

Бола

Ўйинчоқ пиёласидан сув ичиётгандек ўзини тутадими?	Ҳа	Йўқ
Ўйинчоқли санчки ёки қошиқдан овқат еяётгандек ўзини тутадими?	Ҳа	Йўқ
Ўзини Телефонда гаплашдек тутадими ?	Ҳа	Йўқ
Кўғирчоғи ва юмшоқ ўйинчоғини овқатлантирадими?	Ҳа	Йўқ
Машинасини йўлда ҳайдаётгандек ўйнайдими?	Ҳа	Йўқ
Робот, самолёт, балерина ёки бошқа севимли қаҳрамонига тақлид қиладими?	Ҳа	Йўқ
Идишни ҳаёлий газ плитаси устига қўядими?	Ҳа	Йўқ
Ҳаёлий овқатни аралаштирадими?	Ҳа	Йўқ
Юк машинаси ва машинасига кўғирчоқларини ўтказиб, Ҳайдовчи ва йўловчини ҳаёлий тасвирлайдими?	Ҳа	Йўқ
Гилямни чангютгичда тозалаётгандек, полни супиргандек, ўтни ўраётгандек ўзини тутадими?	Ҳа	Йўқ
Бошқа (батафсил ёритинг):		

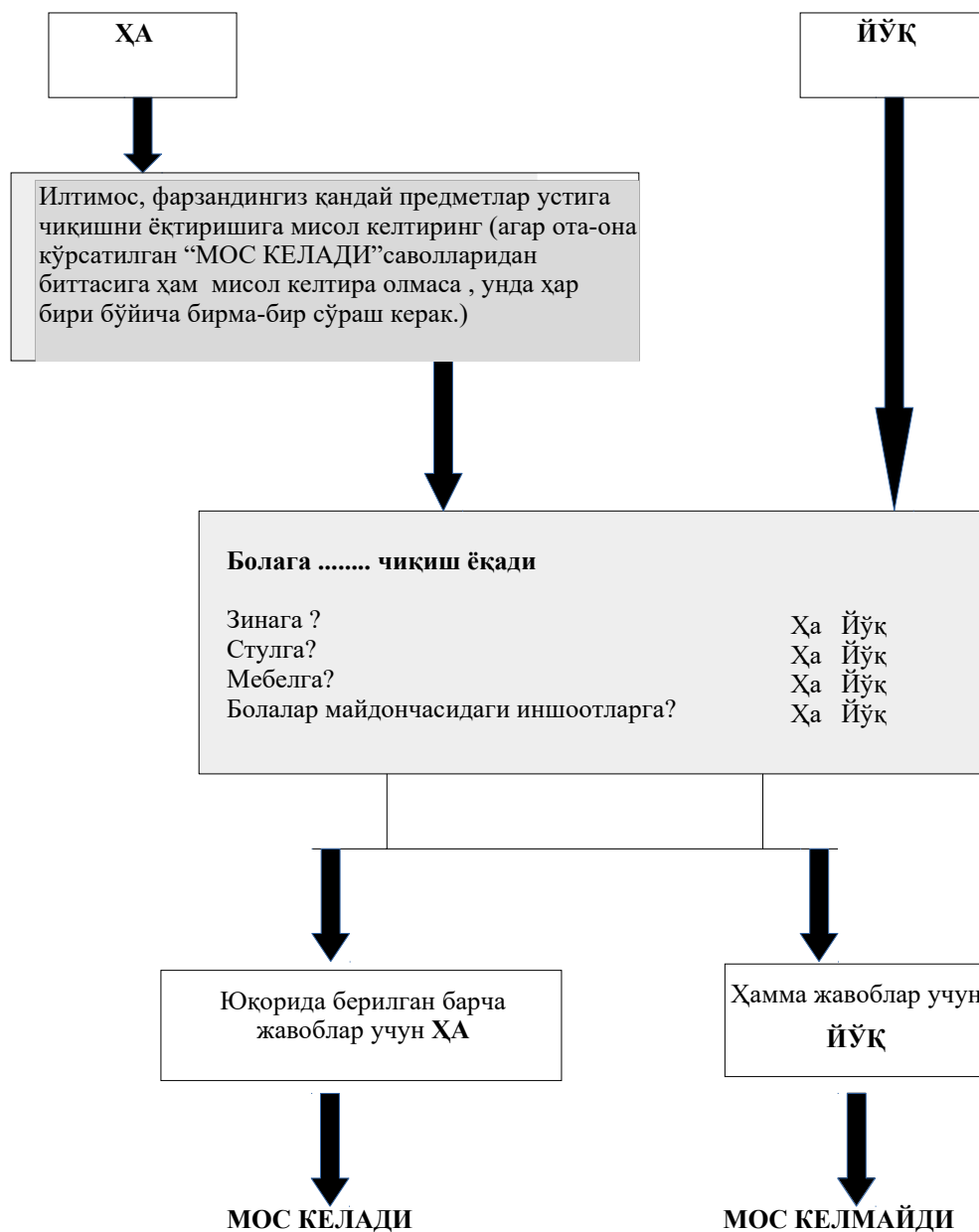
Ҳар бир банд учун
ҲА

Ҳар бир банд учун
ЙЎҚ

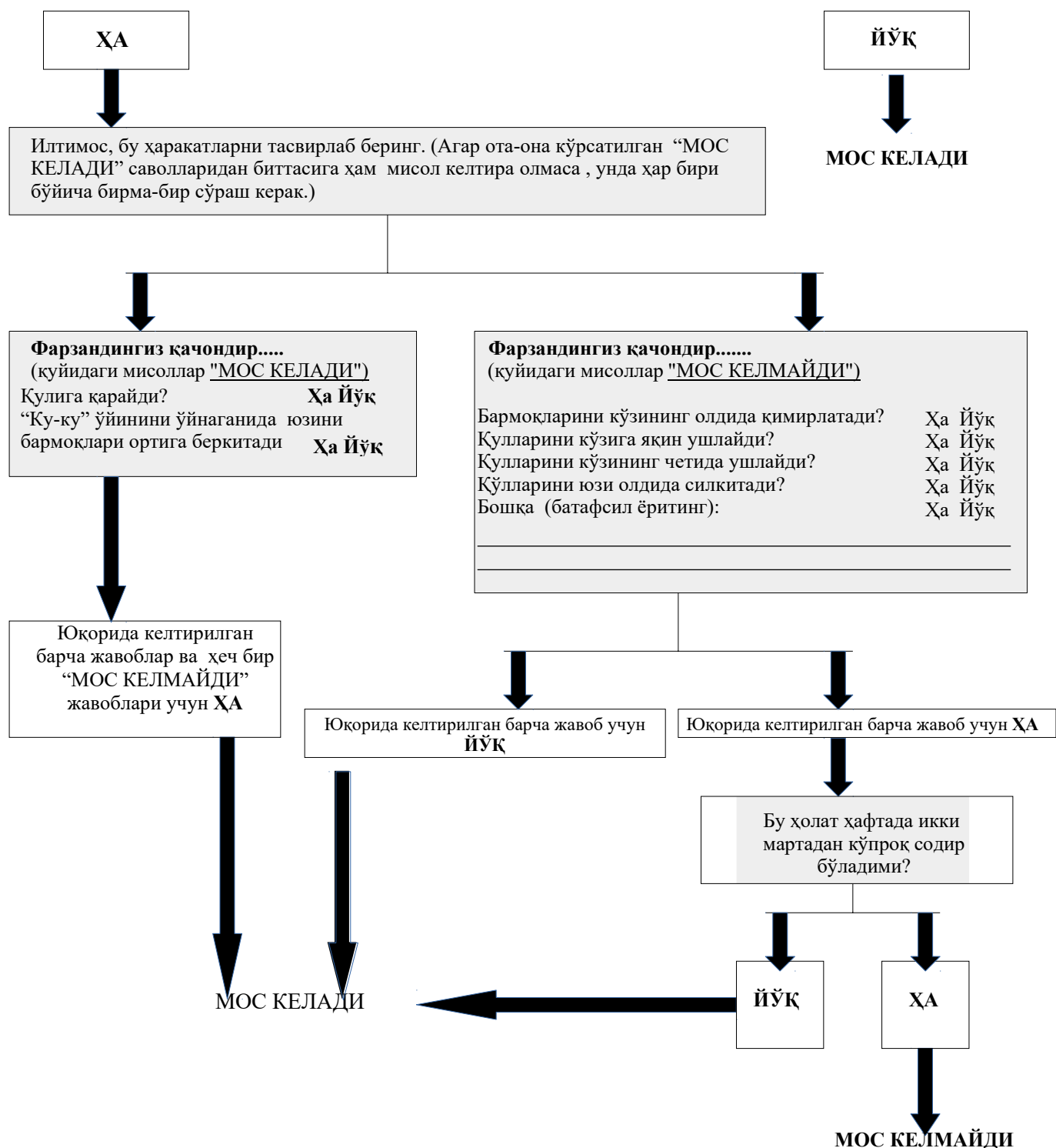
МОС КЕЛАДИ

МОС КЕЛМАЙДИ

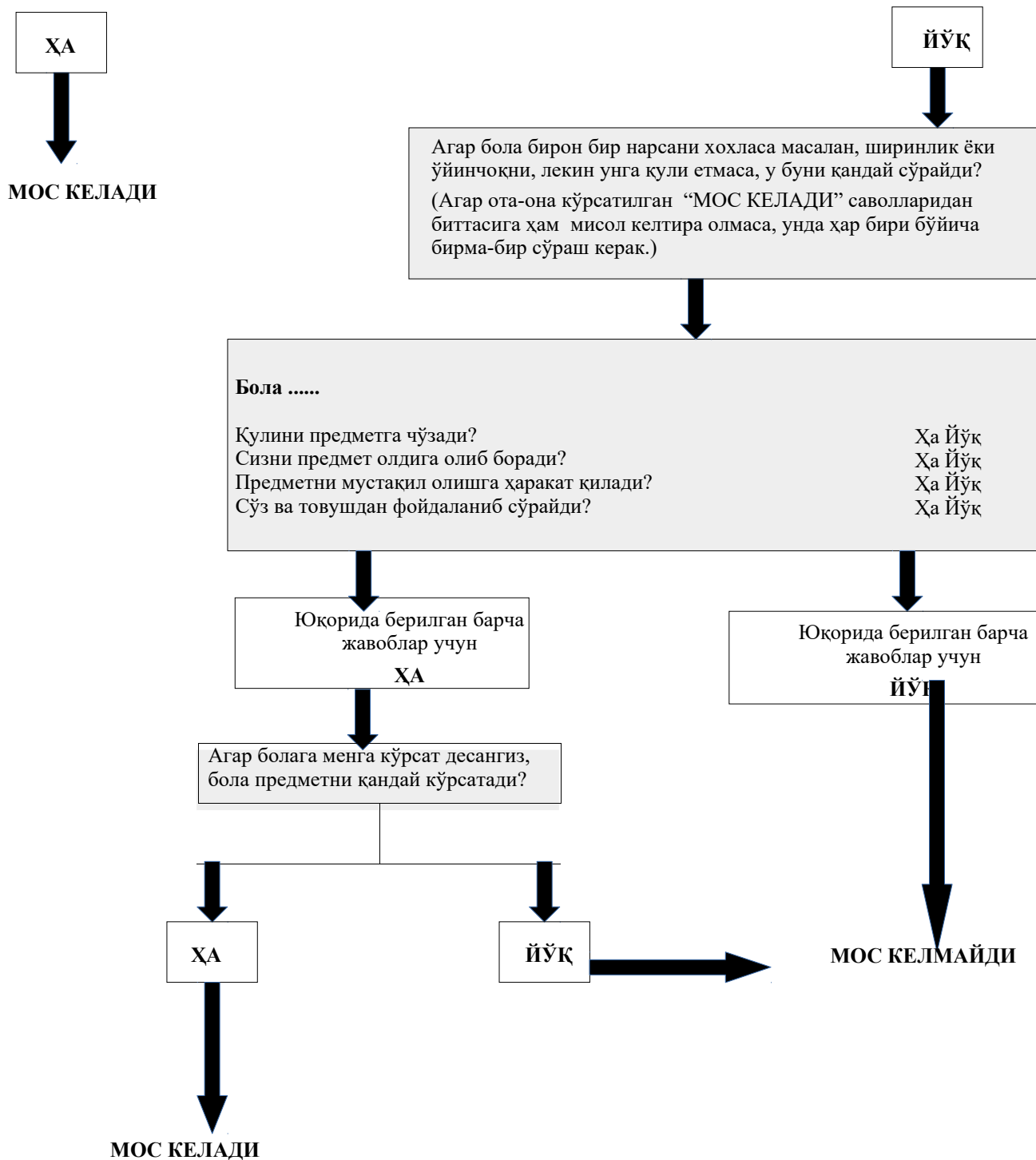
4. _____ Предметлар устига чиқиш ёқадими?

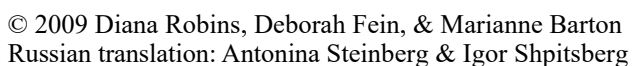
5. _____ кўзлари олдида ғайриоддий бармоқ ҳаракатларини қиладими?

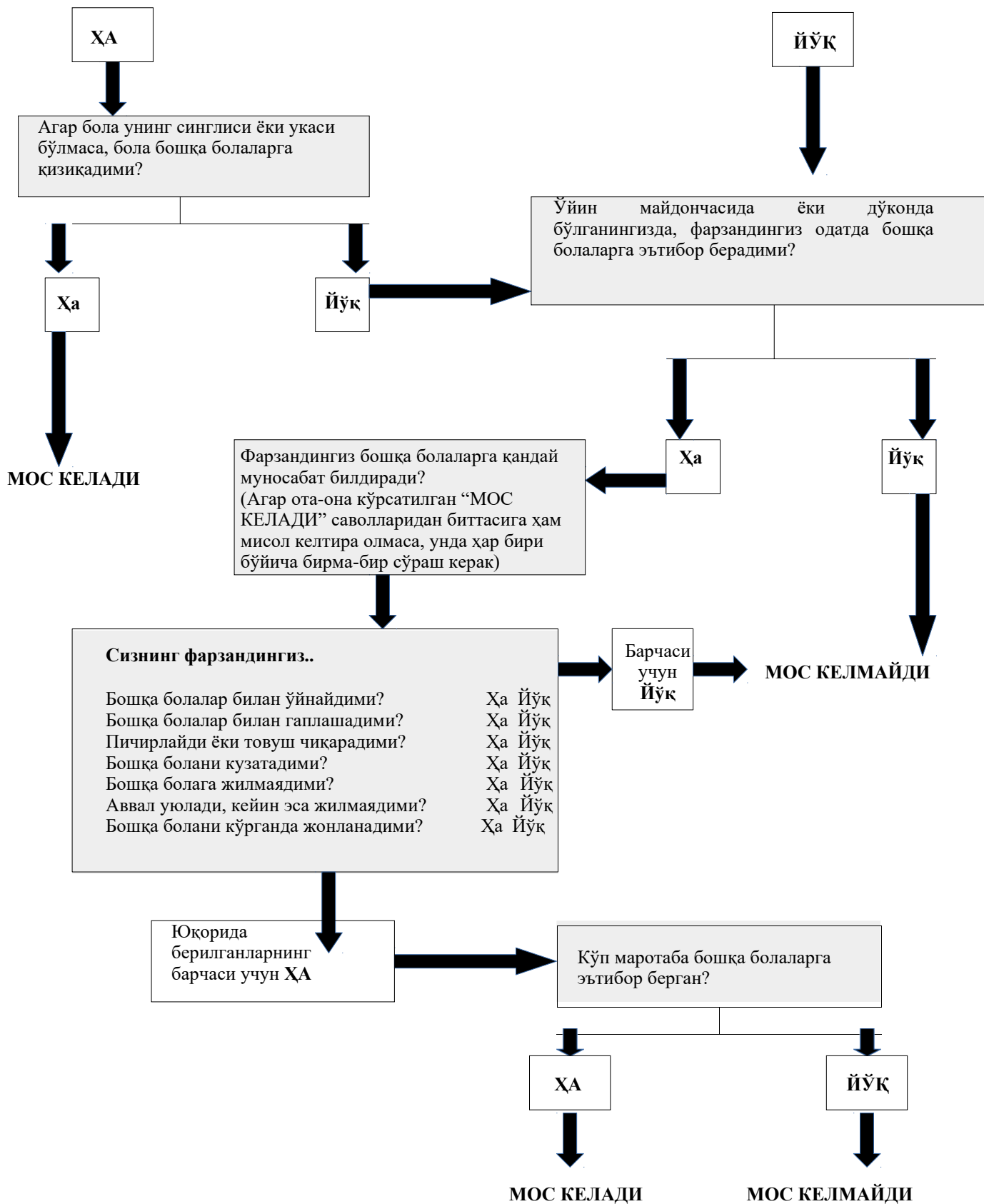

6. Фарзандингиз бирор нарса сўраш ёки ёрдам олиш учун бармоғи билан кўрсатадими?

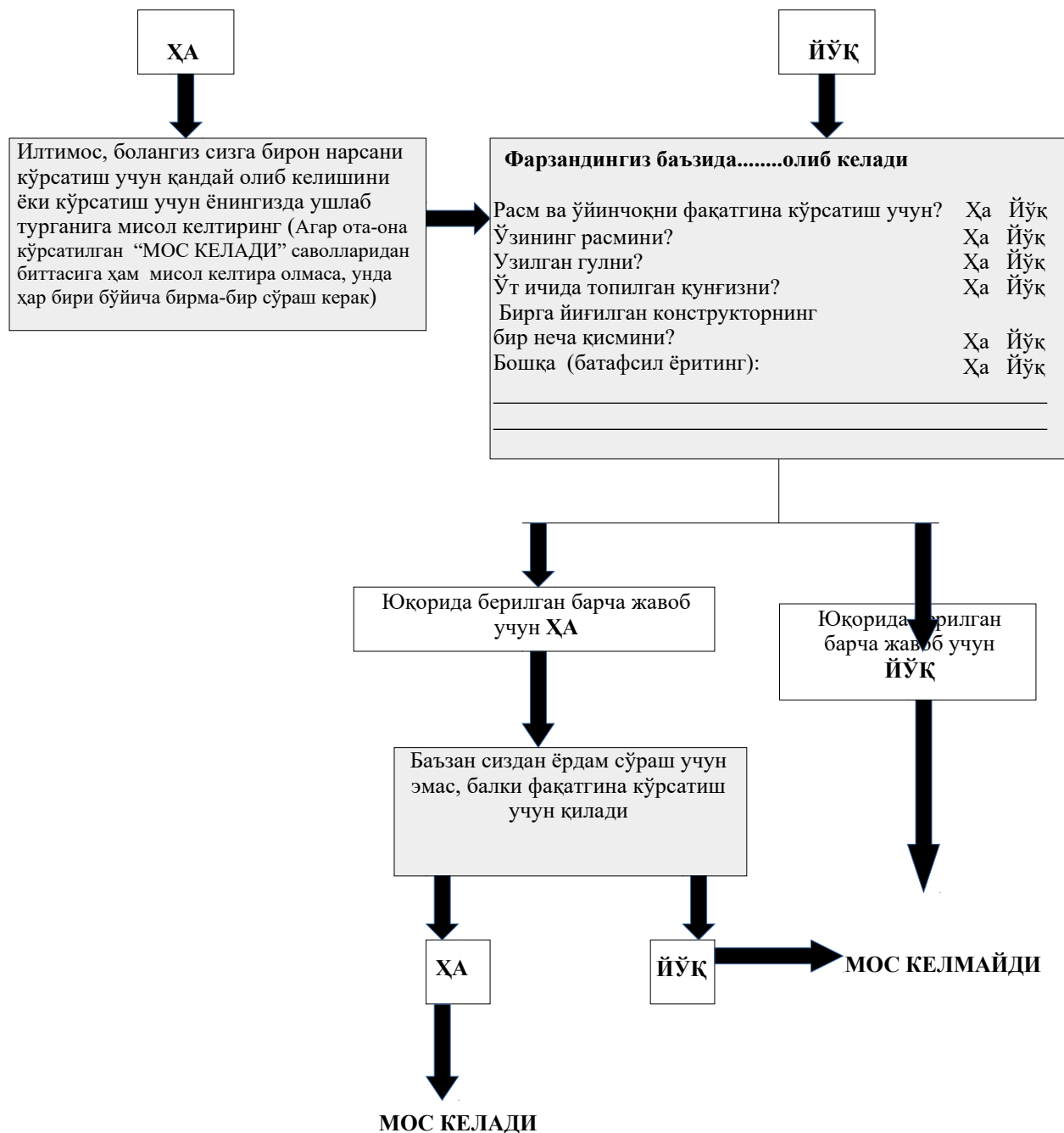

СЎРОВ ЎТКАЗИШ М АЖБУРИЙ: Фарзандингиз сизнинг эътиборингизни жалб қилиш учун қизиқарли нарсага бармоғи билан кўрсатадими?

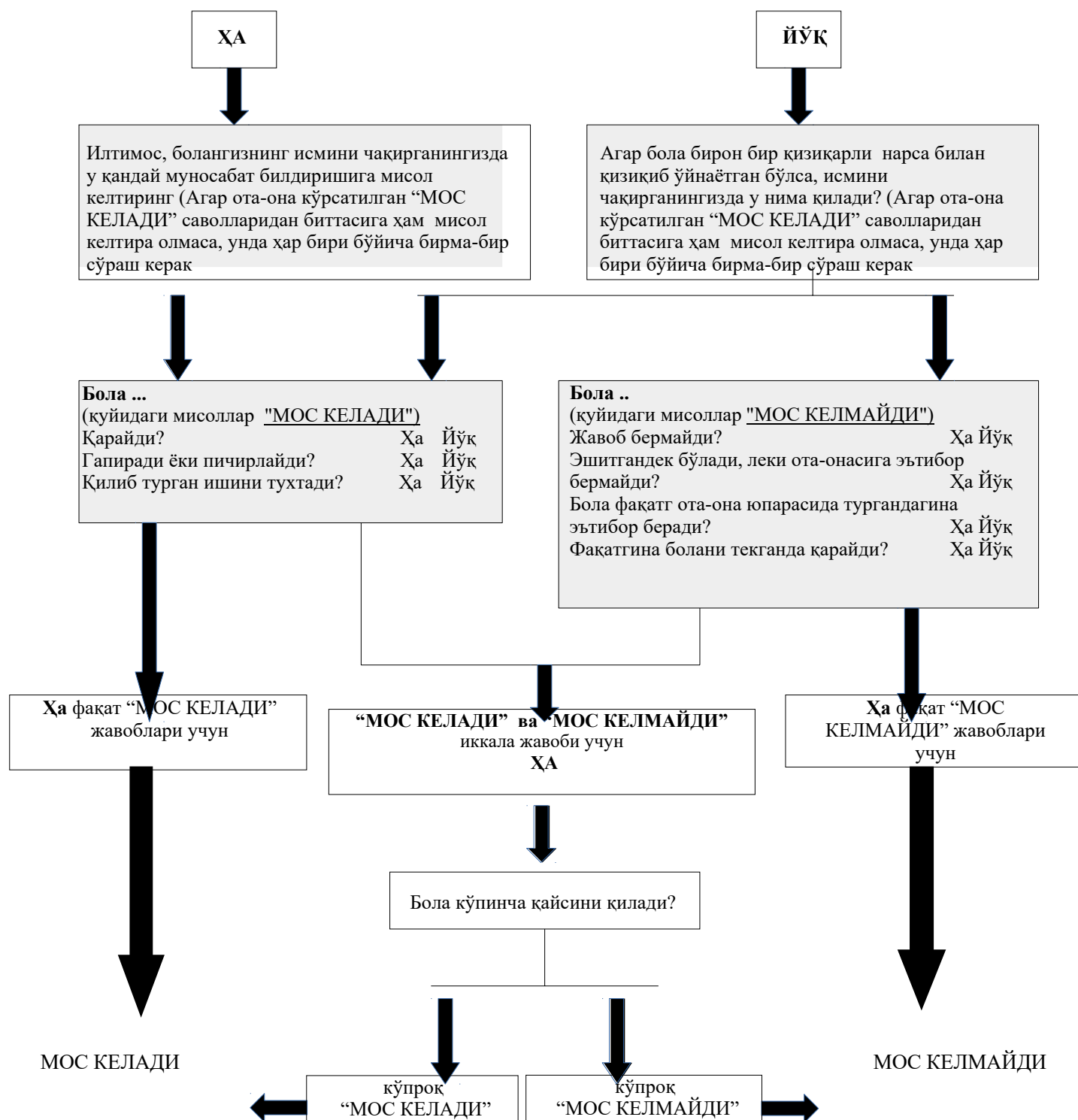

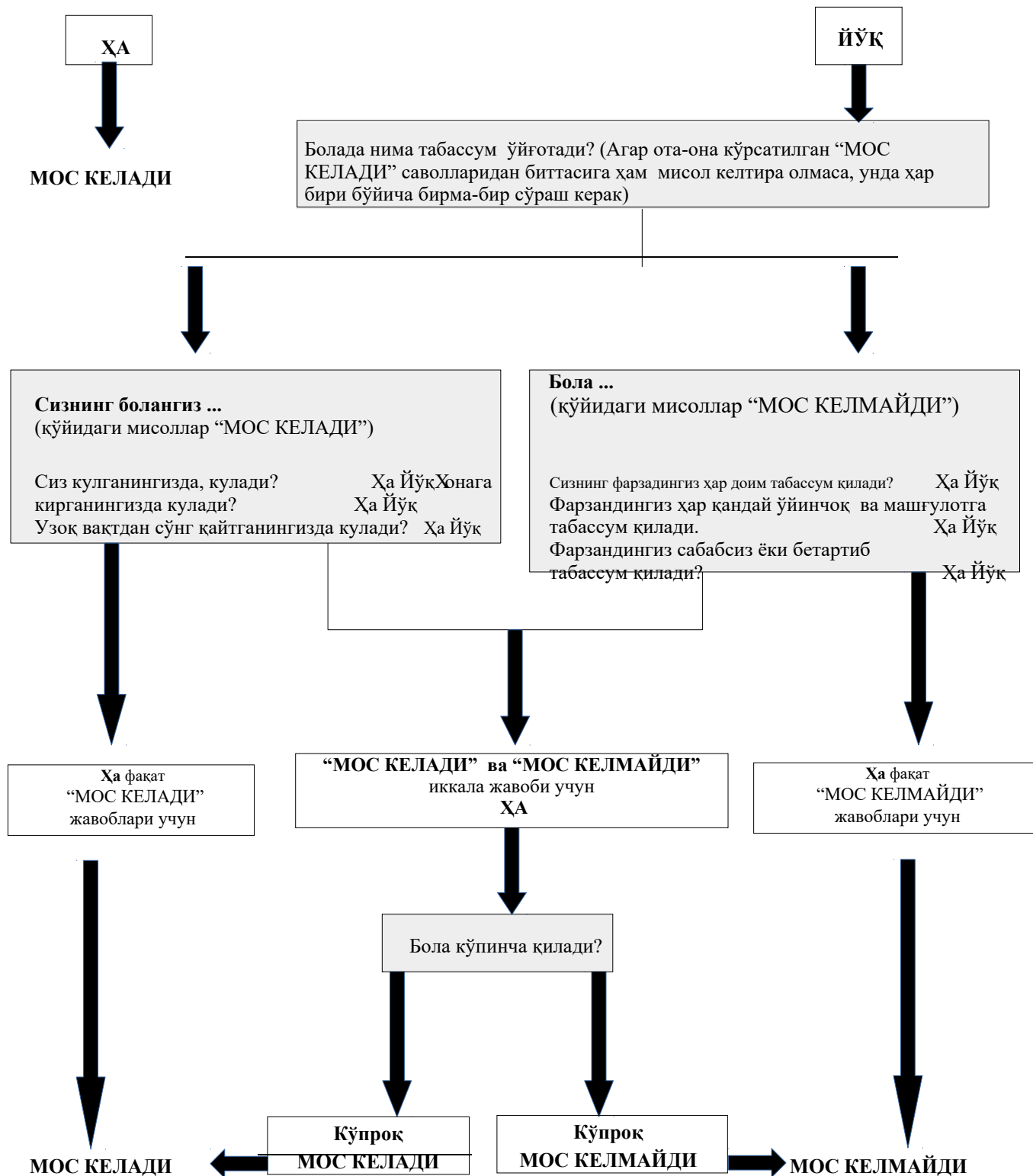
9. Фарзандингиз сиздан ёрдам сўраб эмас, балки сиз билан баҳам кўриш учун нарсаларни олиб келадими ёки ёнингизда ушлаб турадими?

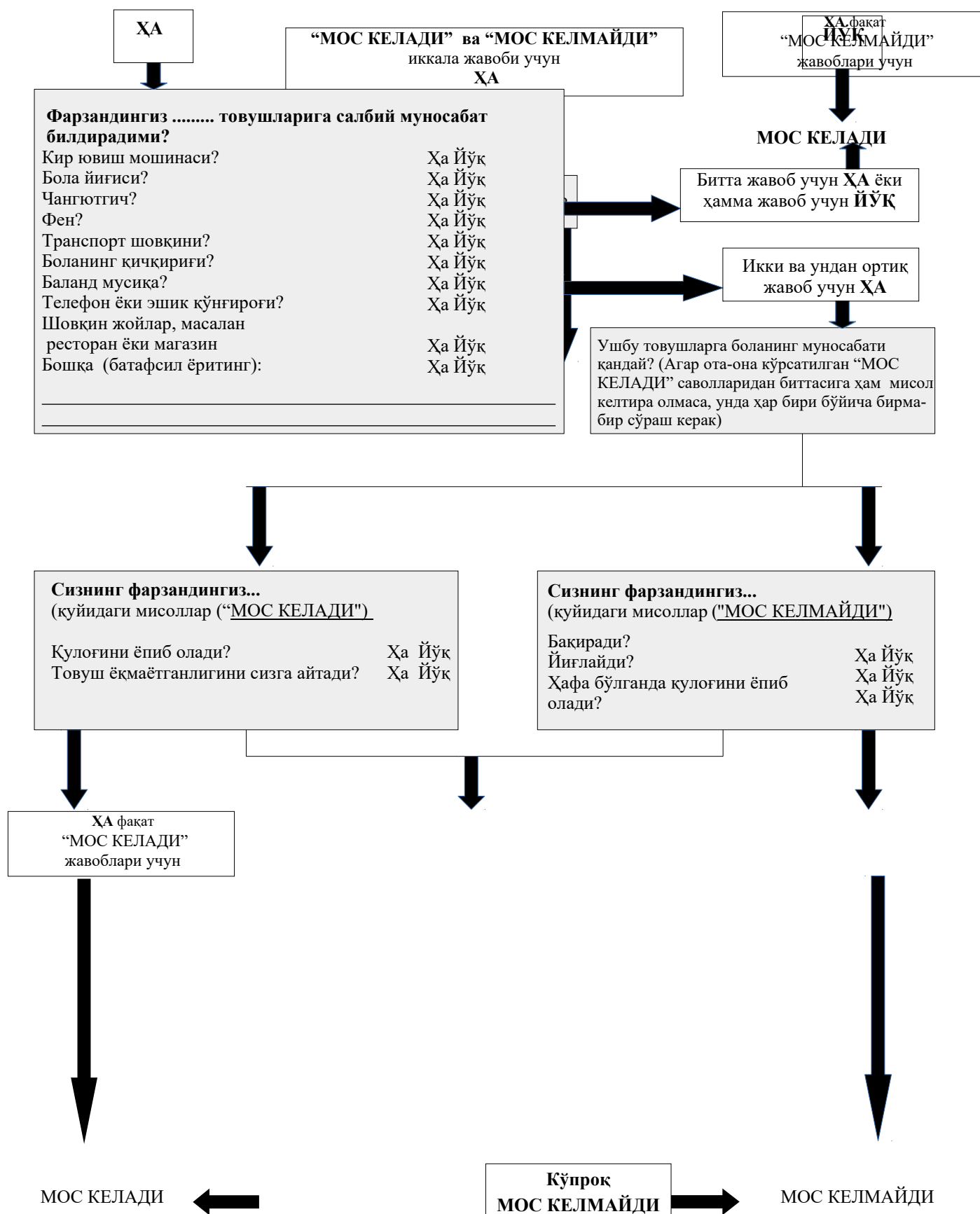

10. Исмини айтиб чақирганингизда фарзандингиз жавоб берадими?

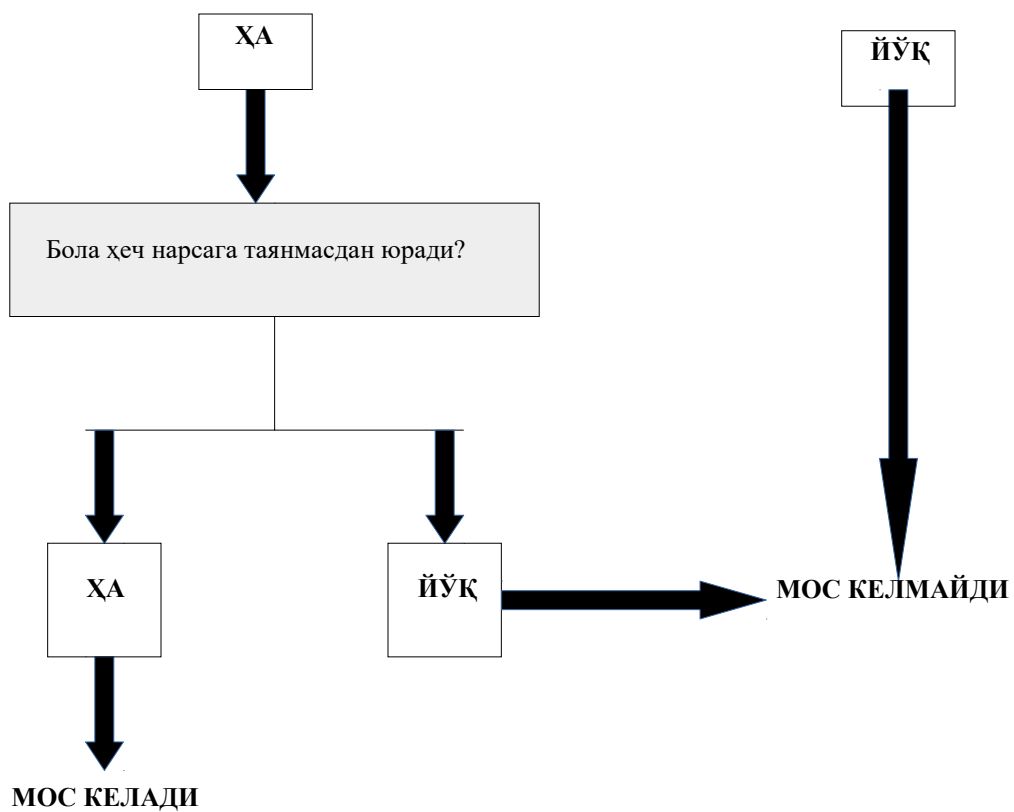
11. Фарзандингизга кулганингизда, у ҳам сизга жавобан куладими?

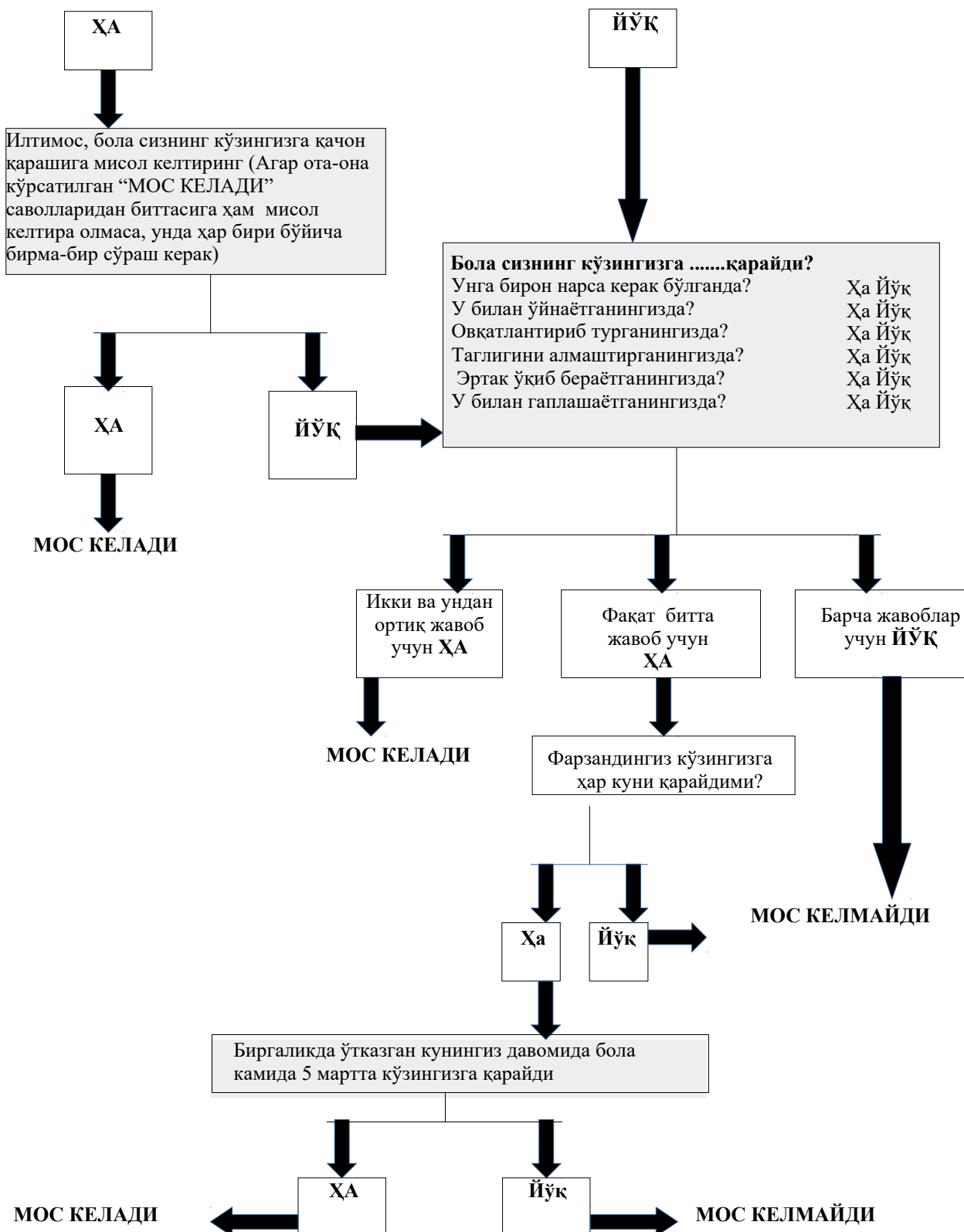

13. _____

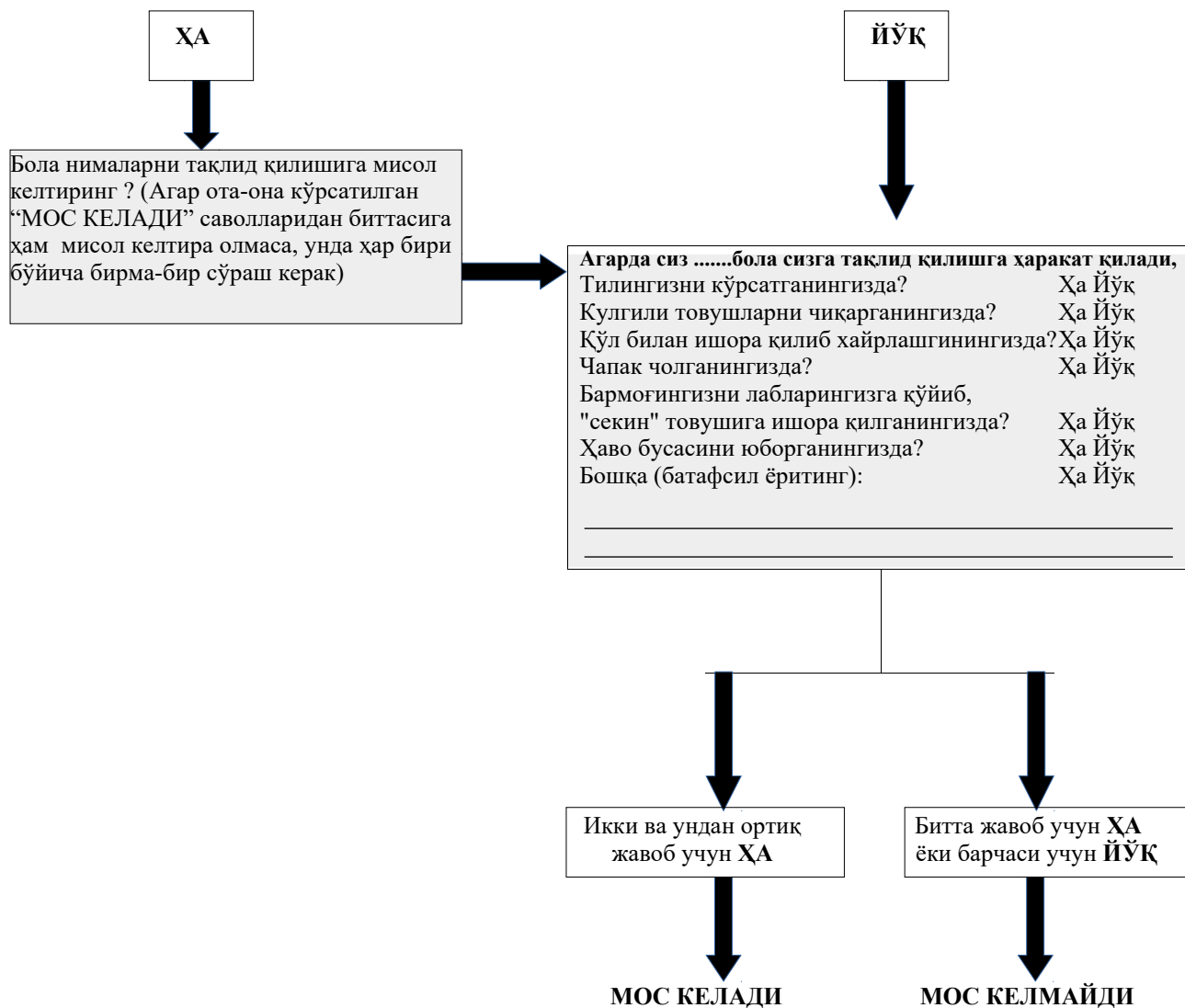
юришни биладими?

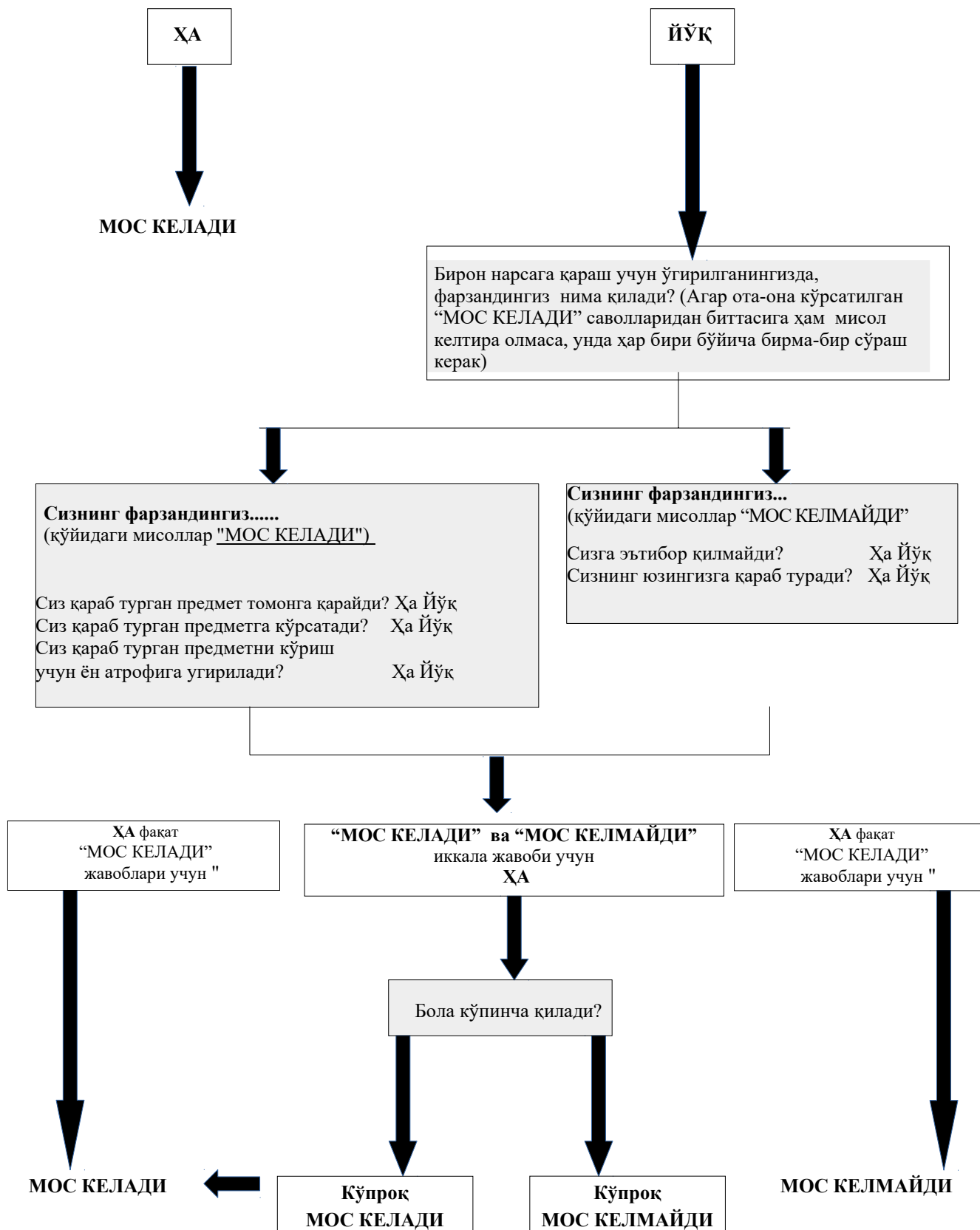
14. Фарзандингиз сиз у билан мулоқот қилганингизда, кийинтирганингизда ёки у билан ўйнаганингизда кўзингизга қарайдими?

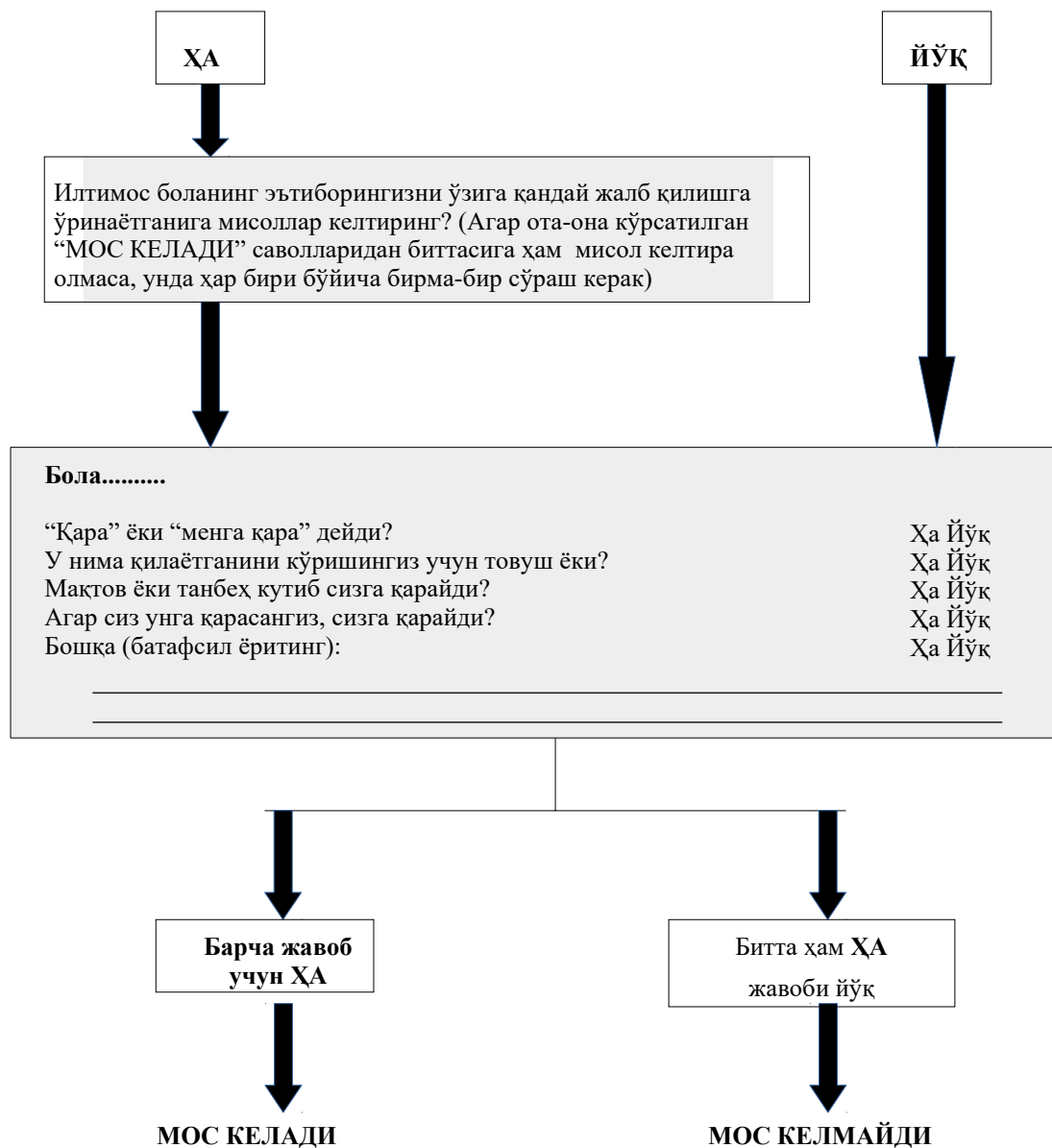
15. _____ Сиз қилаётган ҳаракатларни тақлид қилишга уринадими?

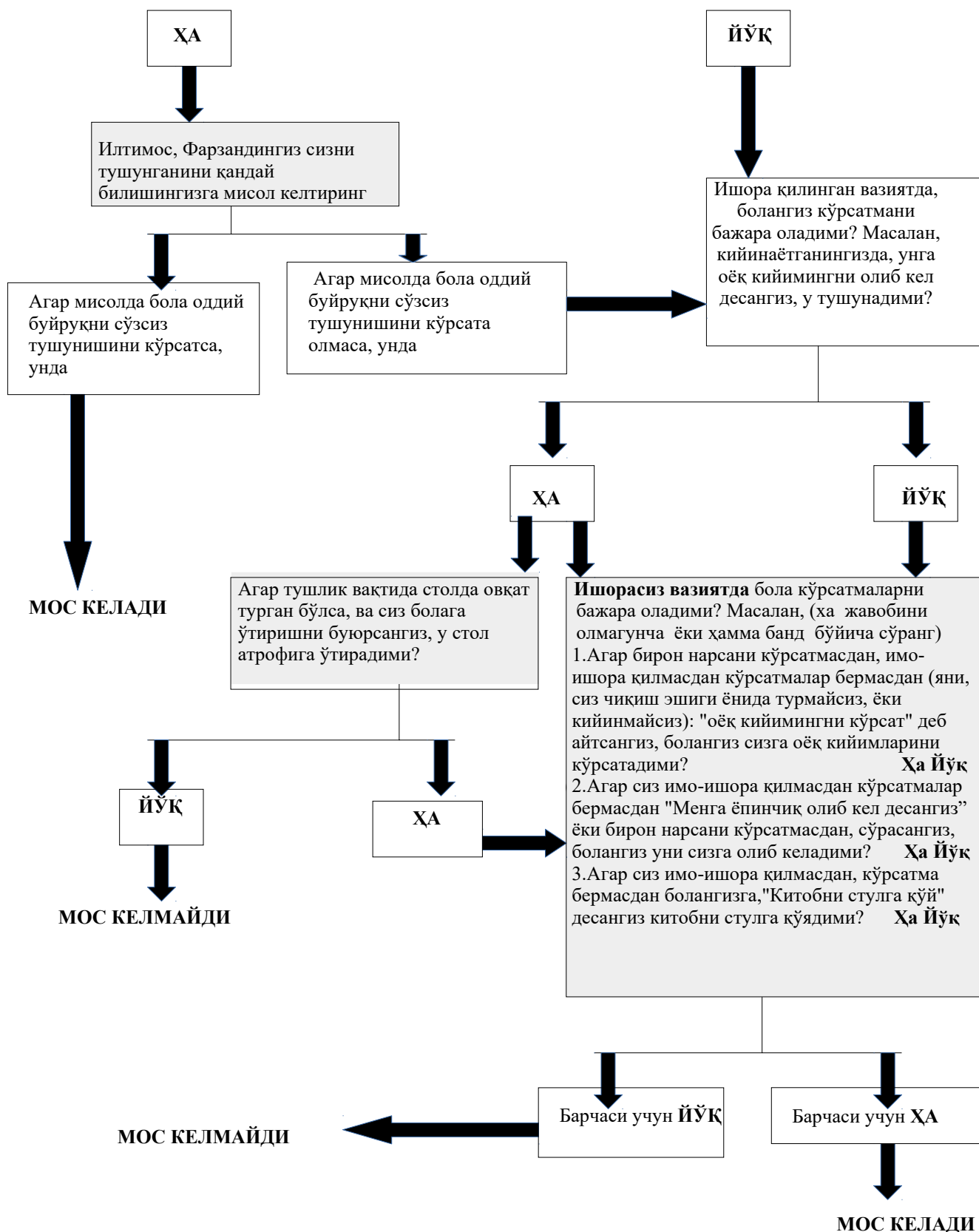
16. Агар сиз бирон нарсага қараш учун ўгирилсангиз, болангиз сиз қараган нарсани кўриш учун атрофга қарайдими?

17. _____ сизни нигоҳингизни ўзига қаратишга ҳаракат қиладими?

18. _____ бирон нарса қилишни буюрсангиз сизни тушунадими?

19. Агар ғайриоддий нарса юз берса, у ҳолда фарзандингиз сизнинг юзингизга сиз бу ҳақда қандай фикрда эканингизни билиш учун қарайдими?

